

Milica Petrušová

Evanjelické kolegiálne gymnázium, Prešov

O čom sa nehovorí, ale malo by sa?

"Spoločnosť je bábkové divadlo."

Žijeme vo veľmi problematickom svete. Je špinavý, hnusný, plný ohavných ľudí a ešte ohavnejších rozhodnutí. Mohli by sme rozprávať o X a Y veciach ktoré sú neprediskutované a neotvorené, radšej zahodené v našej starej detskej izbe v krabici medzi plyšovými medvedmi. Ak by som hneď teraz začala robiť list vecí, o ktorých ľudia nechcú alebo dokonca nevedia rozprávať, do hodiny by ich bolo minimálne 200. Prečo chorí ľudia nedostávajú lepšiu podporu od štátu? Prečo je náš štát neustále v dlžobe? Prečo ľudia neveria v globálne otepľovanie? Prečo je pre ľudí tak ťažké recyklovať? Atd.. Máme okolo seba múdrych ľudí, ktorí majú mnohokrát múdre odpovede, a tým sa vieme uspokojiť (aspoň na nejaký čas). No pred tým, než začneme riešiť svetové otázky a témy astrálneho cestovania a sťahovania sa na planétu Mars, čo tak začať od seba?

Stavba domu je zložitý proces, ktorý zahŕňa rôzne fázy a vyžaduje starostlivé plánovanie, koordináciu a dodržiavanie miestnych stavebných predpisov. Začína sa od vyberaní pozemku, po položení prvých základov až k dokončovaniu strechy. Potom samozrejme zavedenie elektriny, vody, zariaďovanie interiéru a kolaudácia. Malo by to takto fungovať aj v spoločnosti. Začneme od samého seba, ako sa správame, aké návyky máme a čo poprípade treba zmeniť, potom začneme vnímať to, ako sa na nás

pozerá spoločnosť a.... začne mať veľa názorov. Zo začiatku vidí v nás potenciál, takú novú, čistú a lesklú hračku ktorá môže zabaviť ľudí okolo. Štatisticky tento stav trvá 2 až 3 roky, potom táto naša vlastnosť začne chabnúť. Hovorí sa, že topiaci sa aj slamky chytá a presne toto sa deje. Sme naučení byť ospevovaní ľuďmi a zabúdame na to, aké ťažké bolo "stavať základy" a pracovať na sebe, pre seba.

Svetlá reflektorov. Opona pomaly padá. Stojím tam, cítim sa ako keby som bola nahá. Ale mala by som byť vďačná, pretože ONI videli tento potenciál vo mne a to sa stáva len jednej z milión. A tak len stojím a čítam text už vopred vymyslený. Správam sa tak, ako by sa malo milé dievča správať. Po svojom predstavení sa stretnem ešte s väčšími ľuďmi, ktorí veľmi dobre vedia, že toto nie som ja, som len ich bábkka, ktorá urobí všetko čo sa jej povie. A vadí mi to vôbec? Páči sa mi, že ma ľudia majú radi. A im sa zase páči, že som ich uskutočnená predstava, ktorú mali celý život v hlave. Ak sa ma spýtajú, ako vnímam politickú situáciu vo svete, len sa usmejem a poviem, že som tu preto, aby som

robila svet lepším miestom a ľudia chcú počuť príbehy dievčaťa so zlomeným srdcom a nie to, ako dievča vníma politiku, oni sa usmejú a zatlieskajú, pretože presne toto chceli počuť. Pretože milé dievča nevnučuje ľuďom svoje názory, milé dievča sa usmieva, máva a hovorí ďakujem. Stala som sa osobou, ktorou všetci chceli, aby som bola.

Teraz pravdepodobne čakáte, že začnem rozprávať o tom, ako to ženy majú ťažké. Pôrod, starostlivosť o domácnosť, nerovnosť vo vyplácaní výplaty a mnoho iného. Ale toto nie sú témy, ktoré chcem riešiť, aj keď nepopieram že to nie je dôležité ale hovorí sa o tom, aj keď zle a je mnoho lepších spôsobov ako rozširovať feminizmus. Sľubujem, že nie všetky feministky sú hysterky ktoré chcú len pozornosť (vo veľa prípadoch to ani nie je dôvod, len ľudia jednoducho chcú odpoveď a tak si ju sami vytvorí). Chcem rozprávať o tom, prečo sa niektoré ženy takto správajú a prečo sme mnohokrát donútené hovoriť alebo nehovoriť veci, pretože nás to spoločnosť naučila. A prečo to spoločnosť ignoruje a chce ignorovať túto skutočnosť.

Od útleho detstva sú dievčatá naučené tolerovať patriarchát a správanie sa chlapcov k nim. "Keď sa ti chlapec posmieva, to určite znamená že sa mu páčiš." To malé dieťa tomu uverí. A tak sa to naučí ignorovať. Z posmeškov sa to posunie na fyzické "napadnutia", ako je ťahanie za vlasy alebo odsunutie stoličky v momente, keď si dievča sadá. Dospelí sa len uškrňajú a stále opakujú tú istú pesničku: "Robí to, lebo sa mu páčiš." Chlapci sú za to niekedy pokarhaní, no nikdy nie natoľko, aby s tým prestali. A čo v dospelosti? Keď sa jej niekto dotkne v autobuse na ceste do školy? Keď ide večer po ulici a volajú ju ohavnými menami? Keď sa chce len niekde zabaviť s kamarátkami a vracia sa domov poškrvnená? Oplatí sa jej vôbec bojovať, keď bola celý život postavená tomuto ideálu? Ak sa niekomu zdôverí, uverí jej niekto?

Rozhodla sa povedať to svojej blízkej osobe. Tá osoba jej povie, že to treba riešiť. Samozrejme, záleží na tom, či má nejaký dôkaz, ak nemá, je to len jej slovo proti jeho. Kto má väčšiu silu? Nekričala. Nič nepovedala. Nesnažila sa utiecť. Súd rozhodol.

A možno keď má dôkazy, alebo dokonca súd rozhodne že verí JEJ, necíti žiadny pocit víťazstva, keď vyhrá, pretože ten celý proces je taký dehumanizujúci.

A tak sme naučené akceptovať veci, na ktoré vieme dosiahnuť. Keď žijete zo súhlasov cudzích ľudí, jedna zlá vec môže spôsobiť, že sa všetko rozpadne. Pretože tie pohladenia po hlave sú dôvod, prečo sme akceptované.

Ženy, o ktorých viem, sa museli vynásť až 20-krát viac ako muži. Museli bojovať a pracovať, kým ich spoločnosť akceptovala byť úspešnými. Potreba žien znovu sa objaviť a vynásť nie je dôkazom nedostatočnosti; je to skôr oslava ich odolnosti, sily a schopnosti rastu. Vo svete, ktorý si vyžaduje prispôsobivosť, sa reinvenia stáva pre ženy mocným nástrojom na formovanie ich osudov, prekonávanie spoločenských očakávaní a prijímanie príležitostí, ktoré zmena prináša. Tým, že ženy vnímajú reinveniu ako pozitívnu silu, môžu sa na svojich cestách pohybovať s istotou,

autentickosťou a oddanosťou neustálemu sebaobjavovaniu. A čo keď pri tomto sebaobjavovaní urobí žena 1 zlý krok? Čo keď povie niečo, čo sa nepáči spoločnosti a takzvané vyjde z davu? Keď sa ľudia rozhodnú, že je zlá a zákerná a nie dobrý človek, od toho sa nie je možná odraziť, pretože celý jej život bol sústredený okolo toho. Sústredený okolo TOHO. Schválenia ostatných o tom ako sa správa a či jej život smeruje dobrým smerom. Cítila sa, ako keby sa hrady rozpadali a ona s tým nemohla nič urobiť.

A tak je z nej had. Špina. Určite všetko, čo za svoj život dosiahla bolo len cez posteľ. Radšej mala ostať doma, rodiť deti, pretože toto je jej úloha a práve na to ju Pán Boh stvoril. Hovorí sa, že ženské srdcia sú smrtiace zbrane. Takže keď niekto držal to jej, cítil sa ohrozený?

Aj v mojom osobnom živote som už mnohokrát počula vetu: "Nechcel by som mať ženu, ktorá by bola viac úspešná ako ja." Samozrejme som sa opýtala, prečo sa tak cítila a odpoveď bola, že muž má byť ten, ktorý sa má postarať o rodinu, byť kariérne úspešný a nosiť domov peniaze. Áno. Dokým z tej rodiny neutečie a žena je na to sama. Nikto jej nepošle peniaze z neba a tak je nútená "byť kariérne úspešná", pretože teraz je to ONA, ktorá sa musí postarať o rodinu, ktorú opustil.

A čo keď existujú muži, ktorí nechcú byť tí "alfa samcovia", ktorí tiež majú svoje sny a plány, ktoré nezahŕňujú byť "mužným a silným". Aj malí chlapci si neustále od mala musia vypočúť kázne typu "Poriadny chlap neplače!" alebo "Keď nevieš zdvihnúť ani lavicu, potom sa nesnaž niečo dosiahnuť, pretože nie si príliš mužný." Sú tiež postavení ideálu spoločnosti.

Pretože by tu bola možnosť, kedy by sa ženy nikdy nemuseli cítiť ohrozené. Kým by neboli ohrození aj muži. Toxická maskulinita je postoj alebo súbor sociálnych smerníc stereotypne spojených s mužnosťou, ktoré majú často negatívny vplyv na mužov, ženy a spoločnosť vo všeobecnosti. Výraz „toxická maskulinita“ neznamená, že myšlienka maskulinity je sama o sebe zlá. Spoločnosť ju urobila ohavnou. Od mala učila malých chlapcov byť šéfmi, tými najlepšimi a najdokonalejšími. Je potom ťažké prísť znova na zem, keď sa cítiš ako boh.

Pretože aj minca má dve strany. Aj 10 Božích prikázaní bolo napísaných na 2 dosky. Vždy anjel, no nikdy Boh. Vždy fotograf no nikdy na fotografií. Vždy pekná, nikdy najkrajšia. Vždy jedna z možností, nikdy prvá možnosť. Vždy dobrý no nikdy nie dostatočne dobrý. Vždy pomocník no nikdy ten, kto potrebuje pomoc. Vždy básnik, nikdy báseň.

O čom sa nehovorí, ale malo by sa?

Nehovorí sa o tom, že nikto nie je dostatočne dobrý. Múdry. Pekný. Ženský alebo mužský. Nikdy nie je príliš talentovaný. Žena nikdy nebude lepšia ako muž. Muž nikdy nebude taký silný, ako by mal byť. Pretože nikto nedokáže presiahnuť predstavy, aké nastavila spoločnosť. Môžeme sa snažiť byť bábkami a žiť celý náš život v klame, no záleží na tom?

Pretože môžeme milovať silno no niekto tú našu lásku zmení na jed. A zrazu sme hady, ktoré chcú nalákať ďalšie nevinné Evy na zjedenie zakázaného ovocia. Verte mi, vonku je plno hercov, ktorí žijú takýto mizerný život riadený spoločnosťou, no raz aj vosk vo sviečke pominie. Aj ich hviezda raz zhasne. Pretože ľudia chcú novšie a krajšie. Nedá sa s tým nič robiť.

Keď toto čítaš, ktokoľvek si a akýkoľvek je tvoj príbeh, nikdy sa nesnaž byť niekým, kým chcú aby si bol. Skús byť svojou vlastnou hviezdou. Možno raz niekto to svetlo v tebe uvidí. Možno raz budeš inšpiráciou pre mnoho stratených duší, ktoré stratili svoju hviezdu. A možno, pomôžeš aj spoločnosti opustiť to bábkové divadlo a radšej sa stať divákmi v divadle, kde budú hrať herci za seba, pre nich a pre radosť.

O čom sa nehovorí, ale malo by sa?

O tom, že spoločnosť je bábkové divadlo. A možno že sa už o tom hovorí. Práve vďaka tomuto textu.

Milica Petrušová

Evanjelické kolegiálne gymnázium, Prešov

**What is not talked about, but should be?
"Society is a puppet show."**

We live in a very problematic world. It is dirty, disgusting, full of hideous people and even more hideous decisions. We could talk about X and Y things that are not discussed and not opened, rather thrown away in our old children's bedroom in a box among teddy bears. If I started right now making a list of things that people don't want or even can't talk about, within an hour there would be at least 200 things. Why don't sick people get better support from the state? Why is our state constantly in debt? Why do people not believe in global warming? Why is it so hard for people to recycle? Etc.. We have smart people around us who often have smart answers, and we can be satisfied with that (at least for some time). But before we start solving the world issues and topics of astral travel and moving to the planet Mars, why not start with yourself?

Building a house is a complex process that involves various stages and requires careful planning, coordination and compliance with local building codes. It starts from selecting the land, after laying the first foundations, then to finishing the roof. Then, of course, the introduction of electricity, water, interior decoration and approval. It should work this way in society as well. We start with ourselves, how we behave, what habits we have and what needs to be changed, then we start to perceive how society looks at us and... they start to have a lot of opinions. From the beginning, they see potential in us, such a new, clean and shiny toy that can entertain the people around. Statistically, this condition lasts for 2 to 3 years, after which this quality of ours begins to wane. They say that a drowning man is grasping at straws, and this is exactly what is happening. We are taught to be praised by people and we forget how difficult it was to "build the foundations" and work on ourselves, for ourselves.

Spotlights. The curtain is slowly falling. I'm standing there, I feel like I'm naked. But I should be grateful because THEY saw this potential in me and it only happens to one in a million. And so I just stand and read the text already thought out in advance. I act like a nice girl should act. After my performance, I will meet even bigger lions, who know very well that this is not me, I am just their puppet who will do everything she is told. And does it bother me at all? I like that people like me. And they, in turn, like that I am their realized idea that they have had in their heads all their lives. If they ask me how I feel about the political situation in the world, I just smile and say that I'm here to make the world a better place and people want to hear the stories of a girl with a broken heart and not how a girl feels about politics, they smile and they applaud because that's exactly what they wanted to

hear. Because a nice girl doesn't force her opinions on people, a nice girl smiles, waves and says thank you. I became the person everyone wanted me to be.

Now you're probably waiting for me to start talking about how women have it hard. Childbirth, home care, pay inequality and much more. But these are not the topics I want to deal with, although I do not deny that it is not important, but it is talked about, even if badly, and there are many better ways to spread feminism. I promise that not all feminists are attention-seeking hysterics (in many cases that is not even the reason, people simply want an answer and so they create it themselves). I want to talk about why some women behave this way and why many times we are forced to say or not say things because society has taught us to do so. And why does society ignore this and wants to ignore this fact.

From an early age, girls are taught to tolerate patriarchy and the behavior of boys towards them. "When a boy makes fun of you, it definitely means he likes you." That little kid will believe it. And so she learns to ignore it. From teasing, it moves to physical "assaults", such as pulling hair or pushing a chair away the moment a girl sits down. Adults just sneer and repeat the same song over and over: "He's doing it because he likes you." The boys are sometimes reprimanded for it, but never enough to stop it. And what about in adulthood? When someone touches her on the bus on the way to school? When she walks down the street at night and is called nasty names? When she just wants to have fun with her friends somewhere and returns home defiled? Is it even worth it, fighting for her, when she has been built up to this ideal all her life? If she confides in someone, will anyone believe her?

She decided to tell her close person. That person tells her that it needs to be dealt with. Of course it depends if she has any proof, if not it's just her word against his. Who has more power? She didn't scream. She didn't say anything. She didn't try to run away. The court decided.

And maybe when she has the evidence, or even the court decides that they believes HER, she doesn't feel any sense of victory when she wins, because the whole process is so dehumanizing.

And so we are taught to accept things that we can achieve. When you're living off the approval of strangers, one bad thing can make it all fall apart. Because those pats on the head are why we are accepted.

Women that I know of have had to reinvent themselves 20 times more than men. They had to struggle and work before society accepted them to be successful. Women's need to reinvent and reinvent is not evidence of inadequacy; rather, it's a celebration of their resilience, strength, and ability to grow. In a world that demands adaptability, reinvention becomes a powerful tool for women to shape their destinies, overcome societal expectations, and embrace the opportunities that change brings. By seeing reinvention as a positive force, women can navigate their journeys with confidence, authenticity, and a commitment to constant self-discovery. And what if a woman makes 1 wrong step during this self-discovery? What if she says something that society doesn't like and so-called "comes out of the crowd"? When people decide she's evil and scheming and not a good person, there's no turning back because her whole life has been centered around that.

Centered around THAT. Approvals from others about how she behaves and whether her life is going in a good direction. She felt like the castles were crumbling and she couldn't do anything about it.

And so she is a snake. Dirt. Surely everything she achieved in her life was only through the bed. She had better stay at home, give birth to children, because this is her role and that is exactly what God created her for. They say women's hearts are deadly weapons. So when he held hers, felt he threatened?

Even in my personal life, I have heard the sentence many times: "I wouldn't want to have a woman who would be more successful than me." Of course, I asked why they felt that way and the answer was that a man should be the one who should take care of the family, be successful in his career and bring home money. Yes. Until he runs away from that family and the woman is on her own. No one will send her money from heaven and so she is forced to "be successful in her career" because now SHE is the one who has to take care of the family he left behind.

And what if there are men who don't want to be those "alpha males", who also have their own dreams and plans that don't include being "manly and strong". Even little boys have to constantly listen to sermons like "A decent guy doesn't cry!" from an early age. or "If you can't even lift a bench, then don't try to achieve anything because you're not very manly." They are also built on the ideal of society.

Because there would be a possibility where women would never have to feel threatened. Until men were also not threatened. Toxic masculinity is an attitude or set of social guidelines stereotypically associated with masculinity that often have a negative impact on men, women and society in general. The term "toxic masculinity" does not mean that the idea of masculinity is inherently bad. Society has made it hideous. From a young age, it taught little boys to be the boss, the best and the most perfect. Then it's hard to come back down to earth when you feel like a god.

Because even a coin has two sides. Also the 10 commandments of God were written on 2 tablets. Always an angel, but never God. Always a photographer but never in a photograph. Always pretty, never the prettiest. Always a choice, never the option. Always good but never great enough. Always a helper but never the one who needs help. Always a poet, never a poem.

What is not talked about, but should be?

It should be talked about nobody being good enough. Wise. Nice. Feminine or masculine. He will never be very talented. A woman will never be better than a man. A man will never be as strong as he should be. Because no one can exceed the expectations set by society. We can try to be puppets and live our whole lives in a delusion, but does it matter?

Because we can love strongly, but someone turns our love into poison. And suddenly we are serpents who want to lure other innocent Eves into eating the forbidden fruit. Trust me, there are plenty of actors out there who live such miserable lives driven by society, but once

the wax in the candle is gone.... even their star will fade one day. Because people want newer and better. Nothing can be done about it.

As you read this, whoever you are and whatever your story is, never try to be someone they want you to be. Try to be your own star. Maybe one day someone will see the light in you. Maybe one day you will be an inspiration to many lost souls who have lost their star. And maybe, you will also help the society to leave the puppet theater and rather become guests in the theater, where the actors will play for themselves, for guests and for joy.

What is not talked about, but should be?

About the fact that society is a puppet show. And maybe it's already being talked about. Thanks to this text.

O ČOM SA NEHOVORÍ, ALE MALO BY SA?

Kľúčom k pochopeniu toho druhého, je komunikácia. Konverzácie a názory vždy boli veľkou súčasťou našich životov. O niektorých, sa hovorí otvorenejšie, o niektorých pomenej a potom sú tu myšlienky a témy, o ktorých sa nerozpráva vôbec. Človek sa niekedy zamyslí nad niečim múdrym s potenciálom, no keď vidí, že nie je to medzi ľuďmi rozšírená vec a bojí sa, že by ho niekto odsúdil a vysmial sa mu, nechá si to pre seba a časom možno aj na to zabudne. Podľa mňa je na svete viac dôležitých a zaujímavých tém, o ktorých sa z nejakého dôvodu nehovorí, ale malo by sa. Jedna za mňa netypická idea je, že je tu cit a pojem, ktorý dokáže byť silnejší a prednejší ako láska.

Láska má veľa podôb- od priateľstva, láska rodičovská, po lásku zaľúbenú, či je to len hrejivý pocit začiatkovej platonickkej, alebo zdravý a radostný vzťah medzi dvomi milencami. Často býva predkladaná myšlienka, že láska je najväčšou silou, ktorá formuje náš svet. Ja si myslím a som presvedčená o niečom inom. Pocity, ktorý je emocionálne hlbší ako láska je porozumenie. Porozumenie môže byť ešte mohutnejšou a vnímavejšou silou, ktorá prekonáva hranice, rozkladá predsudky a kultivuje hlbšie vzťahy medzi ľuďmi. Láska spája ale zaslepuje ľudí a potom nevidia tú druhú, zlú stránku človeka a nečakane môže vyprchať. Láska môže byť slepá a impulzívna, no porozumenie predstavuje jasné videnie a múdrosť. Je to zrkadlo, ktoré odráža podstatu ľudskej existencie a umožňuje nám nájsť cestu k harmónii. Porozumenie, zdá sa, vychádza z hĺbky našej mysli a srdca. Láska je len povrch a porozumenie jadro. Dáva schopnosť vidieť pod povrch a objavovať poklady v našich blížnych, ktoré by inak ostali neodhalené. Každý prahne po porozumení a chce byť pochopený.

Čo si ja myslím, že do istej miery cez chápanie niekoho iného, vieme nájsť a lepšie pochopiť aj samého seba- začneme si všímať aký je ten druhý od nás odlišný, rozumieť mu a možno cez životný a názorový kontrast, alebo práve naopak cez súhlas a iste podobný životný štýl alebo rozmýšľanie, spoznáme svoju pravú povahu a pohľad na život. Keď cítime k niekomu náklonnosť, začneme ho objavovať. Dôjdeme k bodu objavovania, kde nás môže niečo zaskočiť, či dokonca aj vydesiť. A tu, podľa mňa prichádza moment pravdy, ako veľmi sme ochotný a trpezlivý niekoho pochopiť, do takej miery, že ho prijmeme aj s jeho veľkými nedostatkami a nečakanými mínusmi. Nie každý vie prijať zlé stránky toho druhého, preto je to tak emocionálne hlboké, lebo len málo kto vie mať rád človeka a zároveň ho vziať do svojho života, aj keď je menej dokonalý a možno celkom iný, dušou zatratený a na prvý pohľad odpudzujúci.

V každodennom živote čelíme množstvu výziev a neistôt. V takýchto momentoch môže byť láska naším útočiskom, ale je porozumenie, čo nám dáva jasnejší pohľad na realitu. Porozumenie nám umožňuje zistiť, prečo veci sú také, aké sú, a pomáha nám hľadať riešenia, ktoré siahajú za rámec našich prvotných reakcií. Láska nám dáva silu, ale porozumenie nám dáva múdrosť. V spoločnosti, kde sa stretávame s rôznorodými kultúrami a názormi, je porozumenie kľúčovým nástrojom pre dosiahnutie skutočnej harmónie. Porozumenie nám dáva schopnosť vidieť väčší obraz, čo nám pomáha prekonávať predsudky a zvyšovať toleranciu voči odlišnostiam. V umení a literatúre vidíme, že veľkí myslitelia a tvorcovia často zdôrazňujú hodnotu porozumenia. Je to vďaka porozumeniu, že umelecké diela môžu prenášať hlboký význam a pútať ľudí naprieč generáciami.

V konečnom dôsledku nám môže láska poskytnúť pocit príslušnosti a spojenia, ale je porozumenie, čo nám umožňuje hlbšie preniknúť k záhade ľudskej duše. Ak láska je motorom nášho srdca, porozumenie je navigačným systémom, ktorý nás usmerňuje k spolupráci, tolerancii a súdržnosti.

A preto na záver, podľa mňa porozumenie a láska sú ako tanec- duo, kde jedno dopĺňa druhé a vytvára harmóniu v našich životoch. Porozumenie je možno tým, čo nám dáva schopnosť skutočne pochopiť význam lásky a využívať ju na posilňovanie našich vzťahov a spoločenstva. Môže byť to, že v konečnom dôsledku porozumenie poskytuje akúsi silu, ktorá formuje a transformuje náš svet. Preto si myslím, že predtým ako ideme s niekým žiť svoj život, treba ho pochopiť. S pochopením prichádza mier, preto keby sa o tom rozprávalo viac, zbavili by sme sa väčšinu problémov, ktoré zasahujú nás všetkých.

Umelá inteligencia

Úsilie objavovať, dosiahnuť pokrok, či snaha vytvoriť niečo nové, vychádzajú z prirodzenej ľudskej zvedavosti, túžby odhaliť nepoznané a ašpirácie naplno využiť svoj potenciál. Odhliadnuc od ziskuchtivosti a prílišného konkurovania si, pôsobí vývoj nových technológií ako pozitívum. Ľudstvo je však príliš pažravé a netrpezlivé na to, aby smerovalo priamo k dokonalosti. Musíme sa teda spýtať, čo je ten protiprúd, ktorý brzdí tok ľudskej energie vynaloženej na uskutočňovanie vízií?

Tým negatívnym prvkom je strata kontroly, ktorej dôsledkom je rozdelenie dnešnej doby na dva odlišné svety – skutočný a virtuálny. Dvojramenná váha sa viditeľne vychýľuje z rovnovážnej polohy, život v prítomnosti zaniká a ľudia upadajú do digitálneho spánku.

Prvotným zámerom vývoja nových technológií či samotnej umelej inteligencie bola snaha o inováciu a taktiež šetrenie času i ľudskej práce. Do nášho života dennodenne vstupujú nové prvky, ktoré nás úplne pohltia a my im za to, že nás dokážu stimulovať svojou zaujímavosťou a vytrhnúť zo stereotypu každodenných povinností, venujeme náš čas, ktorého dôležitosť si málokto uvedomí. S napredovaním sa znásobuje rozsah možností, prehĺbuje sa poznanie a rozširuje sa ľudské vedomie. Preto vznikli kombinácie multifunkčných, ľahko prenosných zariadení, vďaka ktorým je prístup k informáciám nesmierne rýchly. Celý svet, život na našej planéte a dokonca i mimo nej, sa zdublikoval a spolu s otázkami trápiacimi hladné ľudské mysle, bol umiestnený do virtuálneho priestoru, ku ktorému má dnes prístup každý človek. Stačí si sadnúť a naše sny a myšlienky nám ležia priamo na dlani, na displeji telefónu. Dovolím si hovoriť o vysokej úspešnosti v uľahčovaní ľudskej práce i zvýšenej efektívite života. Každý sa do určitej miery môže stať odborníkom v akomkoľvek smere, každý má možnosť slobodne sa dopracovať k vysvetleniu rozličných tém, jednoducho vznikla nekonečná sieť príležitostí, na ktorej nitiach balansuje naša zvedavosť. Ľudské nápady sú zdieľané spoločenstvom prepájajúcim virtuálny svet so skutočným. Inšpirácia polieva kreativitu a tá sa rozrastá okolo šikovných rúk tvorcov.

Na to, aby bol život v rovnováhe, prežívaný v prítomnosti, no s využívaním digitálnych možností vo vlastný prospech i v prospech ostatných ľudí, je potrebné zachovať si odstup. Ale hranica medzi uvedeným slobodným využívaním umelej inteligencie a neuvedomeným podľahnutím umelej inteligencii, bola prekročená. Prirodzená miera času stráveného v digitálnom svete bola natoľko presiahnutá, že človek postupne otupel, jeho telo si privyklo, až podľahol digitálnej hypnóze. Účinky mobilných telefónov prenikli hlboko do ľudského podvedomia, až sa človek stal otrokom inej reality. Čas, ktorý chcel prvoplánovo ušetriť, konzumujú nenásytné ústa čohosi neviditeľného. Priestor okolo neho sa zaplnil digitálnym fluidom, ktoré ho celého pohltilo. Prestal vnímať rýchlosť plynutia minút, hodín, až sa stal závislým.

Človek podľahol ilúzií umelej inteligencie, ktorá mu naoko nahrádza rodinný i spoločenský život, zábavu či priateľstvá a mnoho ďalšieho. Stratil sa v umelovytvorenej duplikácii reálneho

života. Uviazol v kolobehu načerpania energie z prítomnosti a jej niekoľkonásobným vyplytvaním, pričom ho umelá inteligencia postupne vyžiera zvnútra. I keď sa domnieva, že oddychuje, sociálne siete mu kradnú silu, no ich ospravedlnením je jeho dobrovoľnosť. Presviedčajú ho o tom, čo je ľudským ideálom, čo je spokojnosť. A čo iné potom zhypnotizovanému človeku zostáva, než dojem, že digitálny svet má pravdu? Začne sa porovnávať s obrazmi podsúvanými umelou inteligenciou, snaží sa „vylepšiť“ svoju identitu, prestáva byť sám sebou. Nastáva oslabenie jeho osobnosti, stáva sa nástrojom kontroly a manipulácie. Snaží sa prebudovať vlastné sebavedomie, ktoré sa znížilo vplyvom nespokojnosti so samým sebou, pretože sa cíti iný, ako trend udaný digitálnym svetom. Týmto spleťtým procesom sa vytvorila hra na niekoho iného, do ktorej sa ľudia dobrovoľne zapájajú.

Umelá inteligencia modernej doby priťahuje pozornosť, ale nik si nevšíma, ako sa ľudia postupne menia na robotov. Každý sa uzatvára do vlastného kúska digitálneho sveta, v ktorom pri sms-kovej komunikácii prekypuje sebaistotou, no v reálnom svete sotva niečo povie. Preto sa pýtam, či je úzky vzťah ľudí k umelej inteligencii len dôvodom ich neschopnosti nadväzovať kontakty s okolím alebo sú priamo napojení na robotický mozog, ktorý im diktuje, čo majú robiť?

I keď je internet plný odpovedí, na otázky, či sa ľudia nudia, či sa cítia osamelí alebo príliš unavení z tejto uponáhľanej doby, odpovedať nedokáže. Zmeny a závislosť na technológiách iných ovplyvnili i rolu v mojom živote. Stala som sa pozorovateľom, ktorý si zachováva odstup a vníma hlbokú priepasť medzi dvoma rozličnými svetmi. Často som obklopená tichom, pretože ostatní oduševnene komunikujú digitálnou rečou. Ticho a dokonca i pocit samoty v skutočnom svete mi dávajú priestor premýšľať, no je pravdou, že i pozorovateľ sa občas potrebuje porozprávať. To ma núti hľadať v skutočnom svete ďalších pozorovateľov, čo potrvá dosť dlho. Myslím si, že dokým je človek pod vplyvom umelej inteligencie, nezrodí sa jedinečnosť a ľudstvo nedosiahne originálny pokrok. Človek nikdy nebude slobodný, pokiaľ stratí kontrolu nad životom v digitálnom svete a nad vlastnými myšlienkami.

Mind over machine. Accepting artificial intelligence into our lives.

Have you ever found an important email lost in the depths of your spam folder? Have you ever been irritated by autocorrect editing your written words? Do you find yourself drawn to the advertisements and recommendations you receive while using the internet? It is fascinating how many would answer these questions with a straightforward yes, without necessarily realizing that these processes are driven by artificial intelligence. In 2023, a famous businessman and investor, Elon Musk, stated that artificial intelligence might be “one of the biggest threats [to humans]” (Musk, 2023). We encounter artificial intelligence on a daily basis, yet people are still questioning whether its presence enriches our lives or if the potential drawbacks outweigh any benefits. Amir Husain, founder and CEO of SparkCognition, says that “the biggest challenge with artificial intelligence is not the technology, but rather its acceptance and adoption” (Husain, 2018).

First of all, we cannot overlook how far artificial intelligence has come in making our lives easier. Its ability to handle time-consuming, repetitive jobs is one of its primary benefits. In addition, artificial intelligence does not experience exhaustion, stress, or distraction. Therefore, technology may reduce human error by completing jobs with great accuracy while being available at all times. By giving these repetitive, mind-numbing tasks to machines, we get the chance to devote more time to activities that bring us joy. We can focus on tasks requiring qualities that machines now lack, such as creativity, critical thinking, and emotional intelligence. Allowing human

employees to concentrate on more difficult areas of their profession not only increases productivity but also lowers labour expenses and improves overall efficiency.

Furthermore, artificial intelligence has made noticeable enhancements in data analysis and decision-making processes. Numerous platforms use artificial intelligence algorithms to improve the user experience by adapting content specifically to individuals' preferences and behaviours. Google, for example, analyses users' browser histories to determine their intentions and offers them appropriate search results. Similar recommendations for movies, music, and products are provided by well-known platforms like Netflix, Spotify, and Amazon based on your previous purchases, choices, and preferences.

Even though artificial intelligence promises us many advantages, we cannot ignore its limitations and potential risks. As previously stated, artificial intelligence demands massive amounts of data to improve its performance and capabilities. However, this process can negatively impact an individual's privacy as it includes data from online activities, social media interactions, and even physical movement captured by sensors.

Furthermore, over-reliance on artificial intelligence may hinder human creativity and intelligence since people rely on technology without considering the accuracy of the information it provides. A perfect example is ChatGPT, a chatbot that is rapidly growing in popularity, especially among young people. In 2022, Sam Altman, entrepreneur, investor, and former CEO of OpenAI, stated: "ChatGPT is incredibly limited, but good enough at some things to create a misleading impression of greatness. It's a mistake to be relying on it for anything important right now" (Altman, 2022). ChatGPT can serve as a helpful tool, but it is important to approach its responses

thoughtfully, as we can unintentionally spread misinformation, raise ethical concerns, and even amplify its existing biases supporting harmful views.

In summary, both the positive and negative effects of artificial intelligence should be carefully considered in order to come up with a balanced opinion. Artificial intelligence is a double-edged sword and even though it has several benefits, it is important to understand its limitations and potential threats. As technology evolves, we must approach artificial intelligence with caution, ensuring that it is developed and used ethically for the benefit of our society. As stated by Yann LeCun, a French computer scientist, “Our intelligence is what makes us human, and AI is an extension of that quality” (LeCun, 2016). We must establish a balance between human and machine intelligence in order to ensure that technology is used effectively while lowering its potential drawbacks.

References

Altman, S. (2022, December 11). *ChatGPT is incredibly limited, but good enough at some things to create a misleading impression of greatness.* [Twitter Post].

<https://twitter.com/sama/status/1601731295792414720?lang=en>

Duncan, G. (2023). *Elon Musk: AI poses major threat to humanity.*

<https://www.thenationalnews.com/business/technology/2023/11/01/elon-musk-ai-poses-major-threat-to-humanity/>

Candela, J. Q., & LeCun, Y. (2016). *Artificial intelligence, revealed.*

Chauhan, A. S. (2023). *The perils of over-reliance on ChatGPT in your development journey.*

<https://www.linkedin.com/pulse/perils-over-reliance-chatgpt-your-development-journey-singh-chauhan>

Husain, A. (2018). *The Sentient Machine: The Coming Age of Artificial Intelligence.*

Scribner. <https://engineering.fb.com/2016/12/01/ml-applications/artificial-intelligence-revealed/>

Krysiak, A. (2021). *How Does Recommendation Systems of Netflix, Amazon, Spotify, Tik Tok and YouTube Work?*

<https://recostream.com/blog/how-does-recommendation-systems-of-netflix-amazon-spotify-tiktok-and-youtube-work>

Van Rijmenam, M. (2023). *Privacy in the age of AI: risks, challenges and solutions.*

<https://www.thedigitalspeaker.com/privacy-age-ai-risks-challenges-solutions/>

Nina Dobrovolná

Bilingválne slovensko-španielske gymnázium Nové Mesto nad Váhom

O čom sa nehovorí, ale malo by sa?

Nikto nehovorí o tom, čo bude potom. Všade okolo vnímam len samé začiatky. Útržky života kedy je všetko vzrušujúce a čarovne nové. Áno, aj stresujúce, pretože prežívame strach z neznáameho. Ale napriek tomu sa nevieme dočkať čo bude ďalej. Až do chvíle, kedy narazíme na múr s veľkým rozprávkovo zdobeným nápisom "Žili šťastne až do smrti," a to nám úplne postačí na ukojenie našej zvedavosti a potreby šťastného konca. Ale pýtam sa, funguje to takto aj vo svete mimo knižných príbehov plných romantických lások? Ako máme žiť naše dlhé a komplikované životy, keď poznáme len útržky tých najzaujímavejších etáp hlavnej postavy a zvyšok sa obmedzí na zhrnutie v podobe troch viet: „Vydala sa za muža svojich snov, pána vyvoleného. Mala krásnu rodinu i úspešnú kariéru po ktorej snívala. A tak si nažívali až kým nepomreli.“ Po hviezdnej mladosti už nie je nutné rozoberať všetko do detailov. Pýtam sa, či vedieť toto skutočne postačí? Pretože čo ak sa ocitáme vo fáze na prelome my? Na tom vrchole kopca, kedy v príbehoch ktoré poznáme z filmov sa zvyšok deja strmhlav zrúti dolu ku koncu. V tých osudných troch vetách. My však vieme, že v reálnom živote je tento prelom len ďalším stupienkom smerom nahor do neznáma a badáme, že máme ešte dlhú cestu pred sebou. O tomto kroku nám už nikto nepovedal. Nedali nám návod na to, čo bude potom. Čo sa teda nepovedalo a povedať sa malo?

Typicky začnem príbehom mladého dievčaťa na strednej škole. Nastupuje do prvého ročníka, spoznáva nových ľudí netušiac, ktorí sa stanú jej najlepšimi priateľmi a ktorí najnenávidenejšími rivalmi. Chodí každý deň po chodbách plných podobne žijúcich a zmýšľajúcich ľudí, zaoberá sa bežnými problémami "náš" ročných a jej príbeh sa pomaly vykresľuje. Zažíva všetko po prvýkrát. Prichádzajú prvé bozky, prvé platonické lásky, prvá brigáda či jazda autom po získaní vodičského preukazu. Zdieľajúc tieto zážitky si uvedomuje, že trápne habkanie pri rozhovore s chlapcom zažila každá a problém, ktorý sa zdal nevyriešiteľným a hodným trestom zaň je zavrnutie do strašnej ničoty, sa stáva prežiteľným. Nakoniec sa ocitá na maturitnom plese, kde sa pravdepodobne dá dokopy s "tým" vyvoleným a zaľúbená s hlavou v oblakoch má už len poslednú misiu. Dostať sa na vysokú školu po ktorej túži. Alebo aj nie. Častokrát tam príbeh končí a my nemáme šancu zistiť ako to dopadlo s jej romantickou láskou. Máju vzťah na diaľku? A ako to vôbec funguje? A čo najlepšie priateľky na život a na smrť? Každá išla za svojim osudom, to áno. Ale volávajú spolu cez video-hovory aspoň raz do týždňa aby sa nenarušil ich vzťah? Cíti sa niekto vôbec osamelo, smúti, nostalgicky rozmýšľa, ako by vrátil čas späť a úzkostlivo vníma hranu svojho nového života, ktorí si neželal a už vôbec nie takto?

Toto sú otázky na ktoré sa zásadne nepýta. Určite nie v idealizovanom nevinnom filmovom svete! A ak áno rozhodne na ne neprichádza odpoveď. Jednoducho o tomto sa nehovorí!

Na tieto otázky som nenašla odpoveď ani ja, ani milí páni scenáristi a autori kníh. Pravdepodobne sa ich ľudia nepýtajú, pretože nechcú odpoveď počuť. Znovu. Z každej strany sme v mladosti poučovaní, že obdobie, ktoré prežívame momentálne, je to najkrajšie. Potom prídu starosti a nudné pracovné večery, kedy partiu kamarátov vymeníme za kolegov z firmy. Povinnosti nekončia ani za dverami od bytu a vlastne až do dôchodku život nie je o nás, ale o deťoch a starostlivosti o domácnosť. Užívať sme si už užívali, alebo opäť máme šancu, keď deti odídu na vysoké školy.

Nečudo potom, že ľudia utiekajú k opakujúcim sa príbehom o nekončiacej láske a šťastí, ak jediné čo od reality dostanú sú nevábivé predikácie do budúcnosti. S takto nastaveným myslením celej populácie je stále príťažlivejšie vyhýbať sa emóciám a myšlienkam. Vytvorili sme si hračky ako televízia či mobil, ktoré nám ponúkajú zábavu, aby sme nemuseli čeliť našim ťažkostiam. Ak náš život náhodou nemá podobný sled udalostí ako hlavnej postavy z príbehov, pomyslíme si: „Počkať, počkať, nemalo to byť náhodou trochu inak?“ a následne sa vymaníme z kolobehu dotieravých myšlienok “odreagovaním” sa na sociálnych sieťach.

Nakoniec evidentne zaužívaná v našej kultúre sa stala negácia, že na kladenie otázok tohto typu má niekto vôbec dôvod. Toľko vytláčame nepríjemnú časť reality ľudského nažívania, že keď sa na nás napokon zrúti jej ponurá existencia, nie sme schopný ju ustáť, ani zmobilizovať sa. Pocity úzkosti a strachu nie sú to, čo sme očakávali pri pohľade do našej budúcnosti. Na spomínanom životnom prelome sa vždy príbeh rýchlo skončil a autor nemal dôvod písať o situáciách, kedy nevieme kam ďalej. Ani ťažkostiach či pekných chvíľach, ktoré sú rovnako hodnotné ako tie v mladosti.

Podľa môjho názoru pozmeniť uhol akým nazeráme na život, by nám pomohlo získať nadhľad nad nepríjemnými skutočnosťami ľudského bytia a pozeráť sa na ne ako na nádhernú a potrebnú súčasť nášho vývinu ako jedinečnej bytosti. Optika ktorou hľadáme na život nemusí byť zaostrená len na hviezdne roky. Dajme životu hodnotu od začiatku po koniec. Nepíšme len o začínajúcich láskach a ich prvých momentoch. Ponorme sa hlbšie, kde nájdeme surové a autentické príbehy. Kde to, čo je potom, je rovnako krásne, Zromantizujme si aj stredné roky života, rovnako ako romantizujeme mladosť a starobu.

Sme zameraní na šťastné konce, bez uvedomenia si, že skutočne sme nikdy nechceli aby k nim prišlo. Koľko raz si každý už povedal: „Chcem aby tento moment trval naveky, teraz som dokonale šťastný.“ Možno v očakávaní ďalších takých momentov sa nám vyformuje cesta, ktorou môžeme vykročiť v momente, keď sa cítime nepripravený dôverovať životu a jeho moci uberať nás smerom, ktorý možno nechceme, ale nutne potrebujeme. Zhrnúc to citátom Sorena Kierkegaarda “ Život nie je problém, ktorý treba vyriešiť, ale skutočnosť, ktorú treba prežiť,“. Pretože ani v tej najromantickejšej knihe nemáme len jeden problém a len jeden nekonečný šťastný moment. Je to spleť nových začiatkov a nevyhnutných koncov, ktoré tvoria celé bytie. A o tom, čo je potom, by sa rozhodne malo hovoriť.

Umelá inteligencia

napiš čo sú jej pozitíva a čo negatíva. A čo si o nej myslíš ty?

Téma umelej inteligencie sa rozšírila najmä v posledných 2-ch rokoch, kedy sa na weboch objavili firmy ako Open AI, ktoré bežnému užívateľovi sprístupnili modely ktoré su založené na umelej inteligencii. Začiatok takzvanej umelej inteligencie však siaha až niekoľko desiatok rokov dozadu, keď sa prvý krát použila v automatických šachových počítačoch. Samotný pojem umelá inteligencia je v aktuálne dostupných službách trochu zneužívaný.

Jeden z najčastejších argumentov proti používaniu a vývoju umelej inteligencie je obava z nahradenia. Početná skupina obyvateľstva a nie málo vedecky uznávaných ľudí sa obáva sveta, kde umelá inteligencia nie len nahradí ľudskú prácu, ale aj ľudské zmyslenie, čo by sme vedeli považovať za stratenie zmyslu pre existenciu ľudstva. Bojíme sa toho, že ak sa umelá inteligencia dostane do stavu sebauvedomovania sa, a bude sa vedieť sama zdokonaľovať, zničí nás? Bude si hľadať čo najrýchlejšiu cestu k moci? Myslím si že pri tomto zmyslení si ľudia často zabúdajú uvedomovať, že umelá inteligencia nemusí mať ľudské vady. Možno nebude chcieť ľudstvu vládnuť, pretože sa sama vyvinie do dostatočnej dokonalosti, kde nebude potrebovať moc, ale bude chcieť pomáhať riešiť problémy. Nevyvinie si ľudské vlastnosti ako arogancia, egocentrizmus alebo podobné, lebo by to jej ďalšiemu vývoju iba bránilo.

Problém nastáva v aktuálnom spôsobe fungovania umelej inteligencie, ktorý vlastne vyvracia tieto obavy. Dá sa povedať, že to čo poznáme, v zásade vôbec umelou inteligenciou nie je. Aby niečo mohlo byť považované za plne fungujúcu umelú inteligenciu, jej výtvor musí byť neodlíšiteľný od toho ľudského. Túto definíciu vymyslel britský matematik Alan Turing, a spája sa s ňou takzvaný Turingov test, ktorý presne rozhoduje o tom, či je umelá inteligencia naozaj inteligentná, inak povedané, je seba uvedomelá. Aj tie najvyspelejšie verejne dostupné modely nedokážu prejsť týmto testom. Dôvodom je ich aktuálne fungovanie. Predstavme si uzavretú búdku, v ktorej je človek s Čínsko - slovenským slovníkom. Z jednej strany vložíme čínsky text, človek so slovníkom ho preloží a vydá von slovenský text. Človek by ľuďom z vonku boxu mohol povedať že box rozumie po čínsky a slovensky, a sám sa vie rozhodnúť, ako text preloží. Pravdou však je, že človek vnútri nemusí vedieť ani po slovensky, ani po čínsky. Stačí keď nalistuje stranu so zhodujúcim sa znakom, a zadá korešpondujúce slovenské slovo. Nalistuje pravidlá gramatiky, a dokáže samostatné slová aj vyskloňovať. V tomto prípade nereprezentoval človek inteligenciu, ale len stroj naučený ako prekladať. Aktuálne dostupná umelá inteligencia len prekladá, má naštudované súvislosti, skenuje internet a zbiera odpovede ktoré je na danú tému naučená odpovedať. V skratke, neodpovedá to, čo by si myslela že je správna odpoveď, keďže nemá možnosť premýšľať. Ako odpoveď dáva len tie informácie, ktoré má zakódované že by s danou otázkou mohli súvisieť.

Jednou z nevýhod tohto prístupu aktuálnej umelej inteligencie je to, že jej prístup získavania týchto "relevantných" informácií je už dávno automatizovaný. To často, nie vždy, môže spôsobiť to, že si táto umelá inteligencia spraví spojitosť s informáciami ktoré môžu byť na internete v inom kontexte, alebo ešte horšie, v prípade nedostatku informácií zloží odpoveď, ktorá je klamlivá. Takýto model si svoje tvrdenie nemá ako overiť, preto nám ho položí ako fakt. Príkladom tohto je prípad kde sa americký právnik pokúsil použiť model firmy OpenAI - Chat GPT na dohľadanie právnych citácií. Tie mu ich na požiadavku dalo no citovalo neexistujúce súdne spory. To z dôvodu, že bolo naučené ako citácie súdnych sporov vyzerajú, no informácie čerpalo z toľkých zdrojov, že ich to spojilo do neexistujúceho prípadu. Teda jednou z hrozieb čo dostupné modely umelej inteligencie prinášajú je to, že si nemôžeme byť istý ich pravdivosťou, a vždy by sme ich mali kontrolovať.

Môj pohľad na vec je taký, že zatiaľ sa revolúcie od umelej inteligencie báť nemusíme. Nie je v takom štádiu vývoja, aby sa sama dokázala učiť, alebo vyvíjať. Pracuje len s informáciami, ktoré má k dispozícii. Nerozhoduje sa ako odpovedať, ale jej odpoveď je len naprogramovaná myšlienková mapa ktorá vždy vyberie najrelevantnejšiu vec. Zatiaľ čo väčšina z týchto odpovedí vie byť pravdivá, a vie veľmi uľahčiť prácu človeka, kedy môže dať takémuto modelu prácu, ktorá počítaču zaberie menej ako človeku, vždy treba fakty overovať naozajstnou inteligenciou. Fakty si musíme overovať sami.

Dominika Pašuthová, Spojená škola sv. Uršule (gymnázium)

„O čom sa nehovorí, ale malo by sa?“

Odišiel, opustil nás, naposledy vydýchol... Už pri samotnom opise smrti sa často vyhýbame jej menu, aby sme zjemnili skutočnosť. Žijeme svoj rýchly život plný výziev a nemáme čas ani chuť premýšľať o nej.

Zabúdame na ňu. V minulosti bývala bežnou súčasťou života. Rodilo sa veľa detí, no veľa ich predčasne umieralo. Dnes bežné choroby posielali ľudí na druhý svet. Rozvoj mikrobiológie od konca devätnásteho storočia posunul medicínu rapídne dopredu. Vďaka očkovaniu a antibiotikám sa úmrtnosť znížila na minimum.

V bohatých krajinách sveta nás opúšťajú hlavne starí ľudia, ktorí prežili naplnený život. Aspoň to si myslíme. Nie je už veľa viacgeneračných rodín, seniori dožívajú obvykle sami v domovoch dôchodcov.

Smrť. Nezaobráame sa ňou. Na jednej strane je veľmi dobre, že zdravotná starostlivosť sa zlepšila a menej mladých nás predčasne opúšťa. Na druhej strane však stojí otázka, či sme sa preto nestali zraniteľnejšími, keď smrť napokon predsa len príde. Naša vlastná, našich najbližších.

Systém, ktorým funguje ľudský organizmus, je krutý. Opotrebované bunky v tele zomierajú a ak sa poškodí DNA, je pre naše telo lepšie, ak táto bunka zanikne, ako keby žila ďalej a hrozilo by, že sa z nej stane nekontrolovateľná nádorová bunka a bude sa množiť bez ohľadu na okolité tkanivá. Moderná spoločnosť je nastavená podobne. Čo je staré, čo neprináša úžitok, musí ísť preč, alebo aspoň z dohľadu. Seniorov nepočúvame, nechodíme si k nim po radu, ako to bývalo zvykom. Zaťažujú štátny rozpočet, nerozumejú dnešnému svetu, politike... Naozaj je to tak? Záleží nám vážne tak veľmi na peniazoch? Alebo sa skôr bojíme konfrontácie či toho, že si obľúbime niekoho, kto tu už o chvíľu s nami nebude?

Nie je pravda, že smrť sa vôbec nespomína. Správy sú jej plné, filmy tiež. Stačí si pozrieť horor či detektívku. Mŕtvoly sa len kopia. No to, čo vidíme, nie je pravda. Krvi je veľa, ale bolesti málo. Vždy máme možnosť vypnúť televízor, zaklapnúť notebook. V realite sa smrť nedá vytesniť.

Vznik a zánik. Prirodzený kolobeh. Biológia. Rastliny z anorganických látok syntetizujú organické, ktoré prijímajú živočíchy, a keď tie zomrú, ich telá rozložia reducenty na anorganické látky, ktoré opäť využívajú fotosyntetizujúce organizmy...

Z rastlín a živočíchoch zostanú živiny. Čo zostane z nás? Na Dušičky kňazi v kostoloch hovoria: „Pamätaj si, že si prach a na prach sa obrátiš.“ Majú pravdu. Čo viac na zemi

Dominika Pašuthová, Spojená škola sv. Uršule (gymnázium)

zanecháme? Náhrobný kameň, ktorý sa časom rozpadne? Dom, ktorý jedného dňa schátra? Deti, ktoré zomrú rovnako ako my?

Osudom človeka je skon. Ľudiasa odjakživa báli smrti a každá kultúra sa s ňou vyrovnávala po svojom. V histórii sa striedali obdobia, keď sa ľudia intenzívne venovali príprave na život na druhom svete s tými, keď sa snažili o nevyhnutnom odchode rozmýšľať racionálnejšie. Vysvetliť ho z vedeckého hľadiska a eliminovať obavy.

Najstarší zachovaný epos, Epos o Gilgamešovi, rieši snahu jednotlivca o získanie nesmrteľnosti. Obyvatelia Mezopotámie verili, že pre zosnulých už niet radosti, sú len akýmisi tieňmi toho, čím bývali, preto hlavný hrdina chcel žiť naveky. Samozrejme, bol neúspešný. Pri honbe za svojím snom síce získal večnú slávu, no nepomohlo mu to. Skonal.

Egyptčania, Gréci, Rimania... Všetci verili v posmrtný život. V gréckej a rímskej mytológii malo podsvetie viaceré časti, do ktorých sa človek dostával podľa toho, akým životom žil. Veľkí antickí filozofi sa vo svojich dielach racionálnymi argumentmi snažili dokázať, že strach zo smrti je nezmyselný.

Slávny rímsky rečník Cicero sa vyjadril takto: „Teda na základe čoho alebo prečo vravíš, že smrť sa ti zdá zlom? Veď ak duša bude trvať ďalej, smrť nás urobí šťastnými, a ak prestaneme vnímať, nemôžeme byť nešťastní.“¹

V stredoveku sa pod vplyvom kresťanstva začal pozemský život vnímať ako cesta k získaniu večnej blaženosti. V renesancii sa konala prvá verejná pitva mŕtveho tela a vedci s lekármi skúmali príčiny smrti. Postupne sme sa dostali tam, kde sme teraz.

Existuje množstvo náboženstiev a každé má svoje učenie o tom, čo bude po smrti. Reinkarnácia, Posledný súd, prázdnota... V konečnom dôsledku až tak nezáleží na tom, v čo alebo koho veríme. Aj tak raz zomrieme.

Ľudia sa vždy báli smrti, no nebáli sa to priznať. Ich zvyky boli pre dnešného človeka zvláštne, no vedeli, že umieranie je nevyhnutnou súčasťou života. Dnes sme na to zabudli. Vystrihli sme smrť z vlastných životov, venujeme jej minimum pozornosti. Vďaka plastickej chirurgii a dobrej kozmetike dokážeme zredukovať vrásky, tváriť sa, že nestarneme. Čas stále plynie a raz vyprší.

¹ CICERO, Marcus Tullius. *Tuskulské rozhovory*. Bratislava : Spolok slovenských spisovateľov, 2009, s. 17. [online]. [cit. 2023-12-12]. Dostupné na internete: <<https://static.artforum.sk/media/products-files/3b/ec/95825-DB13947.pdf>>

Dominika Pašuthová, Spojená škola sv. Uršule (gymnázium)

O smrti by sa malo hovoriť, pretože čo človek pozná, čo dokáže pomenovať, toho sa obáva menej. Možno by sme sa mali vrátiť ku koreňom, čerpať z múdrosti našich predkov. Akceptovať, že sa pominieme. A z rozhovorov so staršími sa učiť, že prirodzený kolobeh života a smrti má zmysel.

„O čom sa nehovorí, ale malo by sa?“

Každé ráno je o skorom budíku, každé doobedie o sedení a o sústredení, všetky večery vyplnené zapamätávaním nekonečne dlhých poznámok... A väčšina sa aj tak stráca v hľadaní zmyslu života. Študentský život, ako ho spoločnosť ešte nepozná. Veľa sme o tom počuli, no iba málo o tom hovoríme. Aký je život dnešných študentov a vedia vôbec, čo je ich prioritou? Čo im bráni v poznaní a rozvoji seba samých? Sú to učitelia, rodina, kolektív alebo je to spôsobené novodobým rušným životom? Môže byť práve školské prostredie tým, čo spôsobuje, že druhou najčastejšou príčinou smrti u mladých ľudí je samovražda? Sme ľudia a sme iní, preto nič nie je všeobecne platné, no dnes sa vám pokúsím priblížiť život tých študentov, ktorí sa v hľadaní istôt ešte nenašli a škola ich často zahlučuje množstvom nepotrebných tém, mnohými ťažko zvládnuteľnými situáciami, kedy sa podstata života a medziľudských vzťahov zo školského prostredia nenápadne vytráca.

Študent základnej školy, 15-ročný žiak, stojí pred rozhodnutím výberu strednej školy, istým míľnikom v jeho živote. Je ťažké predstaviť si, čo ho čaká ďalej, hoci je dnes množstvo spôsobov, ktoré mu to vedia uľahčiť. Niektorí sú si istí, majú záľuby, s ktorými sa môžu na strednej škole rozvíjať alebo si túžia splniť detský sen, no práve tých žiakov, pre ktorých je rozhodnutie o ďalšom štúdiu ťažšie je stále viac a ich najjednoduchšou cestou je ísť na gymnázium. Príchodom na strednú školu avšak nastáva zmena. Oproti jednej strane poznámok na deň sa žiak musí pripraviť každé poobedie na minimálne päť rôznych predmetov s markantným rozdielom učiva v jeho množstve. Takto by mal študent postupom času zisťovať, ktoré predmety sú mu bližšie, no nebýva to tak jednoduché.

To, čo najviac ovplyvňuje vzťah k daným predmetom, sú vyučujúci. Už spomenutá fráza „sme ľudia a sme iní“ vie zdôrazniť, že aj prístup profesorov k výučbe žiakov je, hoci pri rovnakom predmete, no s inými učiteľmi, rôznorodý. Podanie témy prednáškovou formou, keď to, čo majú žiaci vo vytlačených poznámkach je učiteľom iba prerozprávané na hodine, je ťažké na upútanie pozornosti žiaka a môže to viesť k demotivácii pri následnom učení sa daného predmetu. Naopak, ak vyučujúci dokáže nadviazať so žiakmi kontakt počas preberania učiva, pýta sa otázky a snaží sa prísť k výsledku témy interakciou so žiakmi, pozornosť žiakov sa upriami na danú tému a už z priestorov školy si vedia mnoho poznatkov zapamätať na dlhodobo. Takto môžu žiaci ušetriť čas, ktorý by učivu museli venovať doma. Americký autor Charles Farrar Brown túto problematiku vyjadril stručným citátom: „Priemerný učiteľ rozpráva. Dobrý učiteľ vysvetľuje. Výborný učiteľ ukazuje. Najlepší učiteľ inšpiruje.“

Čo dokážu známky? Dokážu žiaka motivovať, ukázať nakoľko je v jednotlivých témach dobrý a pomôžu v hľadaní ďalšej životnej cesty. A predsa dokážu aj niečo iné. Dokážu postaviť žiakov na pomyselné stupienky ich vedomostí, ktoré nemusia ovplyvniť len obdobie ich štúdia, ale môžu v nich zanechať negatívnu stopu na celý život. Mnoho žiakov by iste vedelo excelovať v oblastiach života, ktoré v školách nenájdu svoje miesto, no zlé známky zo školských lavíc zaradia žiakov do skupín, v ktorých bez rozvitého talentu ostanú po zvyšok svojho života. Okrem toho je známkovanie častokrát založené na subjektívnom názore učiteľa, čo búra celý charakter hodnotenia vedomostí.

Žiacke výhovorky, vyhýbanie sa písomkám a mnohé ospravedlnenky - všeobecne vnímané ako vykrúcanie sa, taktizovanie, a teda nesprávny prístup študenta k výučbe. Nie je ale nespravodlivé

vnímať všetky tieto situácie v rovnakom negatívnom svetle? Nedôvera učiteľov, zlá známka za nesplnenú domácu úlohu, dopisovanie náročnejšej písomky, nepríjemné komentáre... Nemôžu byť práve tieto situácie niečím, čo študentov v živote ovplyvní najviac? Presne to, na čo často nielen v študentskom prostredí, ale takmer všade zabúdame. Ľudský chápaný prístup. Je každému známe, že dôvera môže byť ľahko zneužitá. Ako ďaleko ale zájdeme s neustálou nedôverou? Najmä v krehkých študentských životoch... Rodinné prostredie, zdravotný stav, psychické problémy, zlý kolektív alebo iba obyčajný blbý deň, ktorý je okolím nepochopený, vie postaviť v ľudskom živote múr na celý život.

A začína sa kolobeh. Zlý deň, nepochopenie témy, nezvládnuté skúšanie učiva na známku, poobedný zhon, pretože ďalší deň bude ešte horší a do toho takmer žiaden spánok, lebo deň je príliš krátky na toľko strán z jedného predmetu. Depresie, úzkosti, enormná záťaž a na koničky už neostáva čas. Toto hovoria školskí psychológovia, za ktorými prichádza denne mnoho nových žiakov s alarmujúcim duševným stavom. Na školách je pozícia školského psychológa dnes už nevyhnutná. Popri tomto psychickom a fyzickom zhone študentov je hľadanie seba samých, svojej budúcej cesty a svojich priorit ďalšou náročnou úlohou, na ktorú už nemajú síl. Kolobeh sa končí, a to, čo k nemu z veľkej miery dopomohlo tvoria práve nároky študentského života na mladého človeka.